

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

УДК 378.013.42.091.212-054.6

О. М. Білик

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Система вищої освіти виступає сьогодні одним із основних соціальних інститутів, покликаних формувати молоду людину і як конкурентоспроможного фахівця, і як особистість, отже проблема підвищення якості вищої освіти набуває особливої актуальності. Сучасні глобалізаційні процеси та зростання ваги академічної мобільності у сфері вищої освіти зумовлюють посилення уваги до якості підготовки іноземних студентів в українських вищих навчальних закладах. На ефективність освітнього процесу має суттєвий вплив соціалізація іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу (ВНЗ), зокрема її професійна складова. Підвищення якості освіти, зростання ваги українського диплома у світі стане умовою підвищення освітньої привабливості для кожного навчального закладу та для української системи вищої освіти в цілому. Якість освіти є багатофакторним показником, який дозволяє оцінити рівень реалізованості очікувань різних учасників освітнього процесу від отриманих освітніх послуг. Забезпечення якості вищої освіти є сьогодні пріоритетним завданням як системи вищої освіти України в цілому, так і кожного ВНЗ зокрема, оскільки виступає важливою умовою розвитку мобільності, мотивації до навчання, довіри потенційних студентів та роботодавців до ВНЗ.

З кінця 1990-х років проблема якості освіти активно досліджується у науковому дискурсі та охоплює широке коло проблем: сутність, критерії, показники якості як педагогічної категорії (О. Андрійчук, Є. Владимирська, О. Локшина, В. Луговий, Т. Лукіна, О. Ляшенко та ін.); нормування, стандартизація освітньої якості (Ю. Зіньковський, Н. Ничкало, Ж. Таланова та ін.); моніторинг якості усіх рівнів освіти (В. Беспалько, В. Бобрицька, А. Денисенко, В. Зінченко, В. Огнев'юк, З. Рябова, О. Ярошенко та ін.); окремі питання та елементи механізму впровадження системи оцінювання якості освіти у вищій школі (О. Ватолкіна, А. Зінкін, А. Загородній, О. Каменська, М. Карпенко, В. Сафонова, Р. Шуляр, Н. Шуляр). Питання забезпечення якості освіти іноземних студентів розглядали: О. Адаменко, Б. Андрющенко,

Ж. Баб'як, Я. Джур, Т. Ємельянова, Л. Мельник, І. Назарко, Д. Плинокос, Я. Татаренко та ін.

Проте сучасні умови функціонування вищої освіти вимагають напрацювання нових механізмів забезпечення доступності та якості вищої освіти в Україні, зокрема й для іноземних студентів. Сьогодні особливої актуальності в системі професійної освіти набуває не просто професійна підготовка іноземних студентів, а їхня професійна соціалізація, яка є процесом професійного розвитку та самореалізації особистості, засвоєння професійних знань, умінь і навичок, формування професійної культури. Професійну соціалізацію як результат професійного навчання студентів досліджували: Г. Зарковський, Е. Зеєр, В. Зінченко, О. Конопкіна, А. Крилова, С. Макарова, А. Мудрик, Д. Ошаніна, М. Ромм, В. Сластьонін, В. Шадрикова та ін.

Отже, питання забезпечення якості вищої освіти досліджені в сучасній науковій літературі досить ґрунтовно, але проблема вивчення якості підготовки іноземних студентів в контексті професійної соціалізації достатнього висвітлення в наукових працях не знайшла, що й зумовило мету статті – розглянути основні аспекти професійної соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі ВНЗ стосовно її ролі в підвищенні якості підготовки конкурентоспроможних фахівців з числа іноземних громадян.

Якість вищої освіти є сьогодні визначальним чинником суспільного розвитку. На думку В. Зінченко, «якість освіти – це багатобічна категорія, яка органічно поєднує якісну реалізацію всіх складників навчально-виховного процесу та якість визначених результатів освіти, які відображають інтереси всіх зацікавлених суб'єктів» [1, с. 21].

Європейські стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти «ґрунтуються на ряді основних принципів внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості вищої освіти у Європейському просторі вищої освіти, а саме: вищі навчальні заклади несуть основну відповідальність за якість наданих ними освітніх послуг і за те, як ця якість забезпечується; інтереси суспільства щодо якості і стандартів вищої освіти мають бути захищені; потрібно розвивати і вдосконалювати якість навчальних програм в інтересах студентів та інших бенефіціарів вищої освіти на Європейському просторі вищої освіти; мають існувати ефективні та надійні організаційні структури, в межах яких ці академічні програми здійснюються та підтримуються; важливими є прозорість та використання зовнішньої фахової допомоги в процесах забезпечення якості; створення культури якості у вищих навчальних закладах має отримати всіляку підтримку; необхідно розвивати процеси, за допомогою яких вищі навчальні заклади зможуть демонструвати свою відкритість та підзвітність, включаючи підзвітність за державні і приватні інвестиції; забезпечення якості, яке гарантує відкритість та підзвітність, повністю сумісне із процесами забезпечення якості задля підвищення ефективності роботи закладу; заклади освіти мають демонструвати свою якість як на

національному, так і на міжнародному рівні; процеси, які застосовуються, не повинні обмежувати різноманіття та стримувати нововведення» [2, с. 12 – 13]. Зазначені принципи є визначальними для реалізації завдання підвищення якості української вищої освіти, але особливої актуальності вони набувають стосовно вищої освіти іноземних громадян в українських ВНЗ. Як зазначає Г. Хоружий: «Важливу роль у формуванні культури якості вищої освіти відіграє інтернаціоналізація як динамічний і комплексний процес інтеграції міжнародного, міжкультурного та / чи глобального виміру в завдання, функції (викладання, дослідження і сервіс) та поширення знань. Інтернаціоналізація не є набором окремих ізольованих дій, а виступає як динамічний багатогранний процес» [3, с. 137].

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», «якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» (стаття 1, п. 23); «якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань» (стаття 1, п. 24) [4].

Успішність процесу соціалізації студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ВНЗ є важливим фактором підвищення якості вищої освіти іноземних громадян, які навчаються в Україні, а також привабливості української вищої освіти на міжнародному ринку освітніх послуг. Соціалізація іноземних студентів у освітньо-культурному середовищі ВНЗ є складним процесом професійного та особистісного становлення молоді людини в умовах нетрадиційного освітньо-культурного середовища та соціокультурного простору, запорукою їхньої якісної професійної підготовки, оскільки сприяє гармонійному входженню в освітній процес. Іноземний студент в освітньо-культурному середовищі ВНЗ постає перед комплексом проблем, пов'язаних із соціалізацією в цьому середовищі, деякі проблеми аналогічні проблемам вітчизняних студентів (необхідність адаптуватися як вже соціалізований особистість зі своїми особистісними характеристиками, як суб'єкту освітньої діяльності і як об'єкту впливу освітньо-культурного середовища), крім того, іноземний студент має адаптуватися в цьому середовищі як представник своєї країни, тобто як носій своєї культури, традицій, норм поведінки, системи цінностей. Одна із основних проблем іноземних студентів – низький рівень володіння мовою навчання. Суттєвою перешкодою успішності навчальної діяльності іноземних студентів є відмінність методів та форм навчання української вищої освіти від освіти їхньої країни, відсутність належних навичок конспектування лекцій, пошуку необхідної інформації, її аналізу та компресії, а також сформованих на достатньому рівні навичок самостійної навчальної діяльності.

Враховуючи специфіку іноземних студентів як суб'єктів освітнього процесу, пропонуємо виокремити такі аспекти соціалізації іноземних студентів: соціокультурний (пропонуємо розглядати його як міжкультурний з огляду на діалог культур, у контексті якого відбувається навчання іноземних студентів) та професійний. Міжкультурна соціалізація передбачає активний процес засвоєння іноземним студентом необхідних для навчання та життєдіяльності у новому освітньо-культурному середовищі та соціокультурному просторі знань, навичок, основних норм поведінки, системи цінностей інокультурного соціуму. Міжкультурна соціалізація іноземних студентів виступає підґрунтям для їхньої професійної соціалізації, її контекстом, спрямовує професійну соціалізацію. Зупинимось в межах цієї статті на професійному аспекті соціалізації іноземних студентів, оскільки для іноземних студентів провідною діяльністю є навчання, отже особливого значення набуває саме професійний аспект соціалізації в освітньо-культурному середовищі ВНЗ.

Професійну соціалізацію визначають по-різному. Так, А. Краснопорова розглядає професійну соціалізацію як залучення до обраної професії [5]. На думку В. Клименка, «професійна соціалізація включає, з одного боку, професійне становлення і розвиток особистості, з іншого боку, представляє процес соціального становлення індивіда, засвоєння ним соціального досвіду, цінностей, норм, зразків поведінки з наступним відтворенням в ході трудової діяльності» [6, с. 92].

Успішна професійна соціалізація іноземних студентів є початком їхньої професійної самореалізації, кар'єрного зростання. Необхідно вказати на той факт, що сучасна система вищої освіти України не завжди враховує реальні вимоги ринку праці в рідній країні студента, не орієнтується на кваліфікаційні характеристики країни походження студента, що зумовлює в подальшому складності щодо працевлаштування випускників ВНЗ України – іноземних громадян, реальна професійна підготовка яких може суперечити їхнім професійним очікуванням.

Оскільки соціалізація іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі ВНЗ реалізується, перш за все, як соціально контрольована соціалізація, тобто як соціальне виховання, необхідно визначитися із результатом цього процесу. У межах соціальної педагогіки в останні роки все більшої популярності набуває розгляд як результату соціального виховання поняття «соціальність», яке визначається А. Рижановою як «мета соціального виховання – ієрархія соціальних цінностей, соціальних якостей, соціальної поведінки – та соціально-виховний результат – прояв індивідуального позитивно-творчого ставлення до соціального буття, зокрема до сімейного, етнічного, релігійного, глобального тощо» [7, с. 14]. Якщо ми визначаємо міжкультурний та професійний аспект в процесі соціальності іноземних

студентів, то, відповідно й результат має розглядатися в двох аспектах: як міжкультурна та професійна соціальність.

Рівень професійної соціальності іноземних студентів визначається, перш за все, за допомогою форм контролю (заліки, іспити, курсові, контрольні роботи, бакалаврські та магістерські дипломні роботи, практики). Професійна соціалізація впливає на формування професійної культури особистості, досвіду професійної діяльності, професійної компетентності, стає підґрунтям для подальшого професійного саморозвитку та самовдосконалення. Показниками професійної соціальності можуть стати: професійні цінності, набуті професійні якості, знання, уміння та навички, здатність реалізувати суб'єкт-суб'єктні відносини в професійній діяльності.

Аналіз наукової літератури та реальної практики організації навчання іноземних студентів обумовили визначення таких критеріїв успішності професійної та міжкультурної соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі ВНЗ: когнітивно-інформаційний, мотиваційно-ціннісний, емоційно-вольовий, поведінковий. Кожен із критеріїв визначає одну із характерних особливостей соціалізаційного процесу іноземних студентів. Когнітивно-інформаційний критерій пов'язаний із засвоєними професійними знаннями, рівнем мовної підготовки, соціокультурними знаннями, реалізується у таких показниках: ступінь сформованості професійних знань, рівень володіння мовою навчання; розвиток творчого мислення; знання про себе як про суб'єкта навчально-професійної діяльності в освітньо-культурному середовищі ВНЗ України; оволодіння мовою навчання та спілкування в освітньо-культурному середовищі ВНЗ України. Мотиваційно-ціннісний критерій визначає потреби, інтереси і мотиви професійної підготовки іноземних студентів, пропонуємо такі показники цього критерію: наявність мотивації до навчання та професійного становлення; ціннісне ставлення до мови навчання і спілкування в освітньо-культурному середовищі ВНЗ України та мотивація до її вивчення. Емоційно-вольовий критерій визначає почуття, емоції, прагнення іноземних студентів, реалізується у таких показниках: вольова готовність до виконання навчально-професійних завдань в освітньо-культурному середовищі ВНЗ України, позитивне ставлення до обраної професії; емоційно-вольова готовність до застосування мови навчання та спілкування в освітньо-культурному середовищі ВНЗ України. Поведінковий критерій характеризує засвоєння іноземними студентами норм і правил поведінки інокультурного соціуму та реалізації їх в навчально-професійній та в соціокультурній діяльності, реалізується в таких показниках: активність щодо виконання навчально-професійних завдань в освітньо-культурному середовищі ВНЗ України; активність щодо застосування мови навчання та спілкування в освітньо-культурному середовищі ВНЗ України.

Успішність процесу професійної соціалізації залежить не лише від особистісних характеристик самого іноземного студента, але й від усіх

суб'єктів освітнього процесу, що вимагає продуманого використання різних методів, форм, видів навчальної та соціально-виховної роботи: 1) організація заходів, спрямованих на знайомство представників українського соціуму із культурою країн походження іноземних студентів; 2) розробка та реалізація програми підготовки суб'єктів соціально-педагогічного супроводу соціалізації іноземних студентів – представників освітньо-культурного середовища ВНЗ до продуктивної міжкультурної взаємодії; 3) заходи щодо соціалізації іноземних студентів в навчально-професійній та соціокультурній діяльності; 4) оптимізація освітнього процесу іноземних студентів з урахуванням їхніх академічних проблем та дидактичних потреб (створення адаптованих навчальних планів, розробка навчально-методичних матеріалів, створення індивідуальної освітньої траєкторії). Отже, виникає необхідність реалізації програми соціально-педагогічного супроводу соціалізації іноземних студентів із урахуванням її міжкультурного та професійного аспектів.

Якість освіти іноземних студентів може забезпечуватися шляхом застосування індивідуального підходу, складання зручного розкладу занять, добору викладацького складу, орієнтованого на роботу з іноземними студентами, застосування новітніх освітніх технологій і сучасних методик навчання, активізація самостійної та науково-дослідної роботи іноземних студентів. Викладачам, які працюють в групах, де навчаються іноземні студенти, необхідно проходити підвищення кваліфікації щодо методики навчання іноземних студентів, розглядають питання навчання та соціального виховання іноземних студентів. Необхідно розширювати сферу дружніх контактів іноземних студентів з українськими студентами, оскільки саме такі неформальні стосунки є найефективнішими щодо формування комунікативних навичок міжкультурної взаємодії.

Отже, враховуючи особливості іноземних студентів, їхні специфічні потреби щодо отримання вищої освіти, необхідно наголосити на важливості створення належних умов для успішної професійної соціалізації іноземних студентів, що сприятиме підвищенню якості отриманої вищої освіти. Серед основних завдань, які стоять перед суб'єктами соціально-педагогічного супроводу професійної соціалізації іноземних студентів такі: створення навчально-методичних матеріалів, адресованих іноземним студентам, з усіх навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом спеціальності, за якою відбувається підготовка іноземних студентів; реалізація принципу індивідуального підходу в навчанні іноземних студентів; контроль та оцінювання знань іноземних студентів відбувається таким чином, щоби сприяти позитивній мотивації до навчання, формувати адекватну самооцінку іноземних студентів.

Перспективою подальших досліджень вважаємо розгляд специфіки забезпечення якості вищої освіти іноземних студентів у процесі імплементації «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти».

Список використаної літератури

- 1. Зінченко В. О.** Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі : монографія / В. О. Зінченко. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 360 с.
- 2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти.** – К. : Ленвіт, 2006. – 35 с.
- 3. Хоружий Г. Ф.** Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Г. Ф. Хоружий. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 320 с.
- 4. Про вищу освіту** [Електронний ресурс] : закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.
- 5. Красноперова А. Г.** Профессионально-трудовая социализация в образовательном процессе комплекса / А. Г. Красноперова // Фундаментальные исследования. – 2008. – № 2. – С. 77 – 79.
- 6. Клименко В. А.** Профессиональная социализация студентов: структурно-функциональная модель / В. А. Клименко // Социологический альманах. – 2012. – №3. – С. 92 – 102.
- 7. Рижанова А. О.** Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті : автореф. дис.... докт. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / А. О. Рижанова. – Луганськ : ЛНПУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 44 с.

Білик О. М. Підвищення якості підготовки іноземних студентів у контексті професійної соціалізації в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу

У статті розкрито особливості соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу, акцент зроблено на ролі професійної соціалізації у підвищенні якості вищої освіти, яку отримують іноземні громадяни у ВНЗ України. У контексті освітніх вимог сьогодення, входження української вищої освіти в європейський освітній простір, постановки нових завдань в сфері вищої освіти підвищення якості освіти стає пріоритетним завданням кожного ВНЗ. Продуктивному розв'язанню цієї проблеми сприяє продумана система соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, особливо в аспекті їхньої професійної соціалізації, яка передбачає засвоєння норм і понять професійної культури майбутнього фахівця. Якість підготовки іноземних студентів може бути забезпечена використанням індивідуального підходу, складанням зручного розкладу занять, підготовкою викладацького складу до роботи з іноземними студентами.

Ключові слова: іноземні студенти, професійна соціалізація, якість освіти, освітньо-культурне середовище вищого навчального закладу, соціальність.

Билык Е. Н. Повышение качества подготовки иностранных студентов в контексте профессиональной социализации в образовательно-культурной среде высшего учебного заведения

В статье раскрыты особенности социализации иностранных студентов в образовательно-культурной среде вуза, акцент сделан на роли профессиональной социализации в повышении качества высшего образования, которое получают иностранные граждане в вузах Украины. В контексте образовательных требований современности, вхождения украинского высшего образования в европейское образовательное пространство, постановки новых задач в сфере высшего образования повышение качества образования становится приоритетным заданием каждого вуза. Продуктивному разрешению этой проблемы способствует продуманная система социально-педагогического сопровождения иностранных студентов, особенно в аспекте их профессиональной социализации, которая предусматривает усвоение норм и понятий профессиональной культуры будущего специалиста. Качество подготовки иностранных студентов может быть обеспечено использованием индивидуального подхода, составлением удобного расписания занятий, подготовкой преподавательского состава к работе с иностранными студентами.

Ключевые слова: иностранные студенты, профессиональная социализация, качество образования, образовательно-культурная среда высшего учебного заведения, социальность.

Bilyk O. Improving the Quality of International Students Training in the Context of Professional Socialization in Educational and Cultural Environment of a Higher Educational Institution

The paper deals with characteristic features of socialization of international students in the educational and cultural environment of a higher educational institution; the emphasis is on the role of professional socialization in improving the quality of higher education for foreign citizens in Ukrainian universities. Improvement of the quality of education is a top priority for each university in the context of present day requirements to the sphere of education, entering Ukrainian higher education into European educational environment, formulating new challenges in higher education. The main objective of staying international students in Ukraine and their activities in the educational and cultural environment of a higher educational institution is to acquire education of high quality, that is why the problem of the quality of their education is of great importance. A carefully developed system of social and pedagogical support of international students contributes to solving this problem especially in the context of their professional socialization which includes acquiring professional knowledge, skills and abilities and mastering standards and notions of professional culture of the future specialist. Optimization of international students training in the system of higher education of Ukraine is connected with modernization of the educational and

cultural environment of an university which is a non-traditional socialization environment for them. The quality of international students education can be ensured by an individual approach to every student, convenient class schedules, teaching staff trained for work with international students.

Key words: international students, professional socialization, quality of education, educational and cultural environment of a higher educational institution, sociality.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2016 р.

Прийнято до друку 25.03.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Рижанова А. О.

УДК 378.147:[373.091.2:613]

Л. В. Горобець, К. І. Алексєєва

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Найцінніше, що людина отримує від природи, це здоров'я і воно є однією з основоположних суспільних цінностей. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає, що здоров'я – «це складний феномен глобального значення, який включає комплекс соціальних, економічних, біологічних, медичних аспектів і виступає як об'єкт споживання, вкладання капіталу; індивідуальна і суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з навколишнім і соціальним середовищем» [5, с. 33 – 37].

На сьогодні проблему здоров'язбереження учнів у процесі навчання досліджують: Р. Айзман, Г. Зайцев, В. Кабанов, О. Язловецька; шляхи збереження та зміцнення здоров'я учнів через використання здоров'язбережувальних технологій розкривають Т. Ахутіна, В. Ковалько, В. Лозинський, М. Смирнов; підходи до організації цілісного педагогічного процесу як основи формування, збереження і становлення здоров'я учнів розробляють М. Безрукіх, П. Богдан, В. Касаткін; валеологічні аспекти збереження та зміцнення здоров'я учнів різного віку в процесі навчання розглядають І. Брехман, Г. Зайцев, О. Маджуга, І. Орехова, Н. Рибачук; теоретичному обґрунтуванню і практичній підготовці вчителів до впровадження в навчальний процес здоров'язбережувальних технологій присвячені дослідження В. Бабенка [1, с. 66 – 67], Л. Борисенко [2, с. 23 – 25] та ін.

В Україні діє розроблена концепція Державної програми «Здоров'я дитини» на 2008-2017 рр., у відповідності з якою значна увага приділяється підтримці здоров'я дітей. Як свідчать дані світової науки,